

BOG RE:START

ИСПИТИВАЊЕ ПОТРЕБА И ДОСТУПНОСТИ УСЛУГА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ СА
ИНВАЛИДИТЕТОМ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА БЕОГРАДА

НАЗИВ ПУБЛИКАЦИЈЕ:

Испитивање потреба и доступности услуга социјалне заштите за децу и младе са инвалидитетом на територији Града Београда

ИСТРАЖИВАЧКИ ТИМ:

Марко Кошутећ, дефектолог

Ива Новаковић, социјална радница

УРЕДНИЦА:

Тамара Влашкалин

ИЗДАВАЧ:

Удружење грађана Ево рука

ЗА ИЗДАВАЧА:

Ана Кнежевић

МЕСТО ИЗДАВАЊА:

Београд

ГОДИНА ИЗДАЊА:

2026.

ЗАХВАЛНОСТ

Истраживање је реализовано захваљујући добровољном учешћу родитеља деце и младих са инвалидитетом са територије Града Београда, којима изражавамо посебну захвалност на издвојеном времену, указаном поверењу и вредном доприносу прикупљању података и формулисању налаза истраживања.

Сви појмови употребљени у мушком граматичком роду подразумевају и женски род лица на која се односе.
--

САДРЖАЈ

УВОД	3
ПОДАЦИ О СТРУКТУРИ ИСПИТАНИКА.....	5
РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	6
ЗАКЉУЧАК.....	11
ПРЕПОРУКЕ.....	14

Ово истраживање је део пројекта “Колаборација је чаробна реч” који реализује Удружење “Ево рука” у склопу програма “Колаборативним алатима против дискриминације” који спровode ГМФ Трансатланска фондација и Иницијатива за економска и социјална права А11, уз финансијску помоћ Европске уније.

За садржину истраживања одговорно је искључиво Удружење “Ево рука” и оно нужно не одражава ставове Европске уније.

УВОД

Особе са инвалидитетом у Београду се и даље суочавају са недовољно развијеном, недовољно доступном и неуједначеном мрежом услуга социјалне заштите. Иако потреба за подршком постоји у различитим сегментима свакодневног живота, од укључивања у заједницу и развоја самосталности до растерећења породице и спречавања социјалне искључености, постојећи систем не обезбеђује благовремену, доступну и континуирану подршку. Овај проблем посебно погађа младе са интелектуалним тешкоћама и инвалидитетом, који су често изложени вишеструкој маргинализацији и чије породице значајан део бриге и подршке носе сами, без довољног ослонаца на систем.

Полазећи од оваквог контекста, Удружење „Ево рука“ спровело је истраживање о доступности услуга социјалне заштите и потребама за подршком деци и младима са инвалидитетом и њиховим породицама на територији града Београда, са циљем да се испита у којој мери постојећи систем социјалне заштите одговара на реалне и свакодневне потребе корисника.

Полазна хипотеза истраживања била је да на територији Града Београда не постоји довољна доступност услуга социјалне заштите за децу и младе са инвалидитетом и њихове породице, као и да у систему није довољно развијена пракса активног досезања до потенцијалних корисника и њиховог подстицања на укључивање у услуге социјалне заштите.

Истраживање је засновано и на претпоставци да постоји потреба за изменом и допуном Одлуке о правима и услугама социјалне заштите на територији Града Београда, односно да поједина постојећа нормативна решења утичу на ограничену доступност услуга и доводе децу и младе са инвалидитетом у неравноправан положај у односу на њихове потребе и законом гарантована права.

Ради провере постављене хипотезе, истраживање је конципирано кроз анкетни упитник намењен родитељима деце и младих са инвалидитетом који имају пребивалиште на територији града Београда. Циљ је био да се непосредно сагледају потребе породица, статус коришћења услуга, ниво информисаности, као и осећај укључености деце, младих и њихових породица у живот заједнице.

Истраживање је спроведено у периоду од 15. фебруара до 3. марта 2026. године, путем отворене онлајн анкете. Упитник је циљано достављен познатој групи од 100 родитеља деце и младих са инвалидитетом на територији града Београда, а истовремено је подељен и путем комуникационих канала Удружења „Ево рука“, укључујући Вајбер групе, сајт и друштвене мреже.

Упитник је осмишљен тако да обухвати затворена питања са више понуђених одговора, али и отворена, дескриптивна питања, како би испитаници имали простор да своје одговоре формулишу што аутентичније и како би резултати омогућили боље препознавање индивидуализованих потреба корисника.

У предвиђеном року упитник је попунило 70 испитаника са територије Града Београда, који су родитељи деце и младих са инвалидитетом. Учешће у истраживању било је добровољно и анонимно, а досезање испитаника ограничено је на интерне канале комуникације, како би узорак био формиран у складу са два основна критеријума: да је реч о родитељима деце и младих са инвалидитетом и да живе на територији Града Београда.

ПОДАЦИ О СТРУКТУРИ ИСПИТАНИКА

Структура испитаника по старости и општини пребивалишта

Старост детета са инвалидитетом	
1 - 10 година	29,9 %
11 - 15 година	10,4 %
16 - 20 година	17,9 %
21 - 30 година	20,9 %
Преко 30 година	20,9 %

Дакле, чак 79,1% деце са инвалидитетом чији су родитељи били испитаници је старости испод 30 година.

Највећи број испитаника долази са територије градске општине Земун, и то 24%. Следе Барајево са 12%, Вождовац са 11%, Врачар са 9%, Палилула и Нови Београд са по 8%, Звездара и Гроцка са по 6%, Раковица са 5%, Стари град са 3%, као и Савски Венац и Сурчин са по 2%. Преосталих 4% испитаника долази са територије осталих градских општина града Београда.

Посматрано у целини, територијална заступљеност испитаника показује да је узорак обухватио већину градских општина на територији Београда, што му даје релевантност за сагледавање стања и потреба на нивоу целог града.

Структура старости испитаника - родитеља деце и младих са инвалидитетом	
25 - 30 година	6% испитаника
36 - 45 година	26,9 % испитаника
46 - 55 година	35,8% испитаника
56 - 65 година	16,4% испитаника
66 - 76 година	13,4 % испитаника
Преко 76 година	1,5% испитаника

Највећи број испитаника припада старосној групи од 30 до 65 година, која чини 85,1% укупног узорка. Реч је превасходно о радно способном становништву, које је уједно и у највећој потреби за подршком у виду дневних услуга социјалне заштите, како би могло да усклади радне обавезе и родитељство.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати ће бити аналитички приказани у складу са питањима из упитника, а потом сумирани кроз закључке истраживања, како би се обезбедила основа за даље коришћење прикупљених података и налаза у активностима усмереним на унапређење доступности услуга социјалне заштите.

На питање да ли њихово дете тренутно користи неку од услуга социјалне заштите и коју, одговори су следећи:

Дневни боравак	23,9%
Помоћ у кући за децу	1,5%
Персонална асистенција	3%
Лични пратилац детета	31,3%
Не користимо услуге социјалне заштите	35,8%
Користимо друге програме подршке	4,5%

На питање да ли услуге социјалне заштите добијају на територији општине у којој станују или морају да путују у другу општину ради остваривања права, одговори су следећи:

Добија услуге на територији своје општине	73%
Испитаника мора да путује на другу градску општину ради коришћења услуге	27%

На питање да ли се њихово дете тренутно налази на листи чекања за неку од услуга социјалне заштите, одговори су следећи:

Испитаника наводи да је на листи чекања	15%
Испитаника наводи да није на листи чекања	85%

На питање колико дуго су на листи чекања од броја испитаника који јесу на листи чекања, одговори су следећи:

Краће од 1 године	40%
Између 1 и 3 године	30%
Дуже од 3 године	30%

На питање да ли их је икада институција, попут Центра за социјални рад, позвала да им понуди право на коришћење неке услуге, или препоручи коришћење услуге социјалне заштите, одговори су следећи:

Не, никада	98%
Имали смо препоруку од ЦСР за коришћењем услуге	2%

На питање да ли користе неку услугу социјалне заштите која је намењена њима као родитељима или целој породици, одговори су следећи:

Не	80%
Да	20%

На питање како су сазнали да постоје услуге социјалне заштите које могу да користе за своју породицу или дете са инвалидитетом испитаници су се определили за следеће понуђене одговоре:

Од других родитеља	81%
Из медија	3%
Од пружаоца услуга	2%
Од особља школе коју дете похађа	7%
Од Центра за социјални рад	1%
Случајно у разговору са другима	2%
На други начин	4%

На питање да ли финансијски учествујете у трошковима услуге или плаћате партиципацију, одговори су следећи:

Не	73%
Да, учествујем финансијски	27%

Напомена: С обзиром на то да у Граду Београду, према Одлуци о социјалној заштити, није предвиђена партиципација корисника у трошковима услуга, у овом случају реч је о доплати пружаоцу услуге коју родитељи обезбеђују добровољно.

На питање да ли би били спремни да плаћају партиципацију у трошковима услуга социјалне заштите, уколико би то омогућило да се повећа број и капацитет услуга или смање листе чекања, одговори су следећи:

Да, спремни смо да плаћамо партиципацију у цени	80%
Не, нисмо спремни на финансијско учешће	20%

На питање шта су највећи бенефити од услуга социјалне заштите које користите, испитаници најчешће одговарају:

- немам никакав бенефит,
- свака услуга је значајна,
- можемо боље да организујемо своје време и обавезе,
- бољи напредак детета образовање и инклузија,
- очување и мог и дететовог психичког здравља.

На питање за којом услугом социјалне заштите имају потребу а да је дете још увек није остварило, родитељи наводе следеће:

Помоћ у кући	46%
Становање уз подршку	30%
Дневни боравак	27%
Персонални асистент	28%
Предах смештај	28%
Лични пратилац детета	24%

На питање да ли им је потребна нека услуга социјалне заштите која је намењена целој породици или њима као родитељима, испитаници наводе потребу за следећим услугама (од понуђених):

Услуга породични сарадник	21%
Комплексна социо-медицинска услуга у кући	23%
Услуга помоћи у кући за родитеље који су старији од 65 година	20%
Наводе међу услуге и права – на увећану туђу негу и помоћ	11%
Услуга саветовања породице	11%
Подршка у унапређењу родитељских вештина	6%
Не наводе потребу за овим услугама	8%

На питање шта је вашем детету најпотребније тренутно да би се укључило у живот заједнице, испитаници наводе:

- услуге дневног боравка;
- персонални асистент;
- обука за стицање вештина,
- обезбеђивање новчаних средстава кроз увећану туђу негу и помоћ,
- радни центар и програми запошљавања уз подршку,
- лични пратилац,
- подршка кроз програме дружења са волонтерима,
- програми спортских активности,
- одрживе и квалитетне услуге становања уз подршку,
- уклањање архитектонских баријера,
- обуке за усвајање животних вештина,
- специјализоване услуге за младе након средње школе,
- здравствена нега и заштита у кући.

На питање који је разлог што породица и дете не користе услуге које су навели као потребне, испитаници се од понуђених опредељују за следеће одговоре:

Не знам процедуре да дођем до услуге	41%
Не постоје у граду Београду	15%
Речено нам је да немамо право на услугу	15%
Тренутно смо на листи чекања	15%
Услуге су лошег квалитета	6%
Наводи да дете не жели	2%
Наводи да таквих услуга нема у Србији	2%
Не даје одговор	4%

На питање да ли се осећате као равноправни члан заједнице, испитаници одговарају следеће:

Сматрам да нисмо равноправни и да смо ускраћени за основна права	82%
Сматрам да јесмо равноправни чланови друштва	18%

На који начин недостатак и недоступност услуга социјалне заштите утиче на вас и ваше дете, испитаници наводе (са могућношћу избора више понуђених одговора):

Утиче негативно на моје физичко и ментално здравље	66%
Утиче негативно на финансијску ситуацију у породици	52%
Утиче негативно на развој мог детета	42%
Утиче негативно на моју могућност запошљавања	32%
Утиче негативно на моју усмереност на друге чланове породице и животне улоге	49%

ЗАКЉУЧАК

На основу података добијених из узорка који чини 70 испитаника, односно родитеља деце и младих са инвалидитетом са пребивалиштем на територији града Београда, могу се извести релевантни закључци у погледу доступности услуга социјалне заштите и потреба испитаника у оквиру надлежности јединице локалне самоуправе.

Имајући у виду да су услуге чија је доступност била предмет истраживања превасходно из групе дневних услуга у заједници и услуга подршке за самостални живот, налази истраживања су значајни не само за циљну групу и стручну јавност, већ и за доносиоце одлука на нивоу локалне самоуправе, будући да се управо ове услуге налазе у њиховој надлежности.

Полазна хипотеза истраживања, према којој на територији Града Београда не постоји довољна доступност услуга социјалне заштите за децу и младе са инвалидитетом и њихове породице, као ни довољно развијена пракса система да активно досеже до потенцијалних корисника и подстиче њихово укључивање у услуге социјалне заштите, потврђена је резултатима истраживања и одговорима испитаника.

Кључни налази:

- 35,8% испитаника наводи да не користи услуге у систему социјалне заштите, ни за своје дете ни као породица, што указује на недовољну понуду, односно недовољну доступност услуга социјалне заштите. Када се овај податак сагледа у вези са налазом да 82% испитаника сматра да није равноправан члан заједнице и да му су ускраћена основна права, не може се закључити да је разлог некоришћења услуга потпуна интегрисаност или престанак потребе за подршком. Напротив, овакви налази пре указују на постојање значајних препрека у приступу услугама социјалне заштите.
- 98% испитаника наводи да никада нису добили позив од Центра за социјални рад, као упутног органа, ради тога да им понуди право на коришћење неке услуге или препоручи коришћење услуга социјалне заштите, док 81% испитаника наводи да је за право на коришћење одређене услуге сазнало неформално, од других родитеља. Овакав налаз указује на то да систем није довољно активан у досезању корисника и пружању подршке у заједници, већ претежно реагује тек по званично поднетим захтевима за остваривање права и услуга, што не одговара проактивном моделу рада.
- 27% испитаника наводи да ради коришћења услуга мора да путује на територију друге градске општине, што указује на релативно добру територијалну покривеност услуга по градским општинама, али истовремено и на потребу за даљим унапређењем мреже услуга како би оне биле равномерније и приступачније свим корисницима.
- Иако су услуге социјалне заштите у Београду за кориснике бесплатне, односно није предвиђено учешће корисника у цени услуга, 80% испитаника наводи да би били

спремни да плаћају партиципацију у трошковима услуга социјалне заштите уколико би то омогућило повећање броја услуга или смањење листа чекања. Овакав налаз указује да би увођење партиципације, уз јасно уређене и социјално правичне услове, могло представљати једно од могућих решења за проширење капацитета услуга, а притом је у складу са Законом о социјалној заштити.

- Подаци показују да се 15% испитаника тренутно налази на листи чекања за неку од услуга социјалне заштите, при чему 30% њих чека дуже од три године. Такав налаз указује, с једне стране, на сталан прилив нових потенцијалних корисника, а с друге стране на дуготрајно задржавање корисника у оквиру дневних услуга, без довољно развијених сервиса који би подржали њихову транзицију ка већој укључености у заједницу и пунијој социјалној интеграцији. Уједно, однос овог податка према налазу да 35% испитаника уопште не користи услуге социјалне заштите упућује и на постојање значајне необавештености, као и недовољно развијених капацитета и подршке за покретање поступка остваривања права на услуге.
- 41% испитаника наводи да не познаје процедуре за остваривање услуга које су им потребне и да је то један од разлога због којих поједине услуге не користе. Овај налаз указује на потребу за интензивнијим и континуираним информисањем корисника, али и за увођењем јасније подршке у самом поступку остваривања права, кроз вођење, саветовање и менторску подршку у оквиру система социјалне заштите.
- Као услуге које су им најпотребније, а које тренутно не користе, испитаници најчешће наводе помоћ у кући (46% испитаника), становање уз подршку (30%) и дневни боравак (27%). Имајући у виду да је реч о услугама које су у надлежности јединице локалне самоуправе, овај налаз указује на потребу за развојем локалних механизма за проширење капацитета постојећих услуга и увођење недостајућих облика подршке у систему социјалне заштите.
- Преко 60% испитаника наводи да има потребу за услугама које се пружају на терену, односно у дому корисника, као што су помоћ у кући, породични сарадник и социо-медицинске комплексне услуге. Овај налаз упућује на потребу за променом парадигме у пружању услуга социјалне заштите, односно за јачањем *reach out* приступа, како би се корисницима подршка обезбеђивала у њиховој природној средини и на целовит, холистички начин.
- Чак 82% испитаника сматра да није равноправно укључено у друштво и да осећа неједнакост у остваривању елементарних права, што представља снажан показатељ да постојећи систем подршке не обезбеђује довољан ниво социјалне укључености, равноправности и приступа основним правима за децу и младе са инвалидитетом и њихове породице.
- Чак 66% испитаника препознаје да недостатак услуга социјалне заштите негативно утиче на њихово физичко и ментално здравље, што указује да ограничена доступност подршке не погађа само квалитет свакодневног живота, већ има и директне последице по добробит и здравствено стање породица.

С обзиром на то да су услуге социјалне заштите чија је доступност била предмет истраживања у надлежности локалне самоуправе, њихово унапређење није могуће без прилагођавања локалне легислативе јасно идентификованим потребама грађана.

У области социјалне заштите, кључни акт који уређује доступност, врсте и услове коришћења услуга јесте **Одлука о правима и услугама социјалне заштите**, која представља основ и за успостављање и за остваривање услуга у пракси.

Налази истраживања недвосмислено потврђују да је полазна претпоставка на којој се заснивао цео пројекат основана, односно да постоји потреба за изменом и допуном Одлуке о правима и услугама социјалне заштите на територији Града Београда. Истовремено, резултати указују и на то да постојећа одлука, у садашњем облику, ограничава доступност услуга социјалне заштите и доводи децу и младе са инвалидитетом у неравноправан положај.

ПРЕПОРУКЕ

- **Обезбедити проширење капацитета постојећих услуга социјалне заштите**, како би се смањиле листе чекања и омогућила већа доступност услуга за што већи број корисника који имају потребу за подршком.
- **Спровести континуирану информативну кампању и активности активног досезања до корисника**, са циљем да се што већи број грађана информише о правима на услуге социјалне заштите, условима за њихово остваривање и поступку приступа услугама.
- **Унапредити стручне поступке свих актера у систему социјалне заштите, а нарочито упутног органа**, како би се обезбедило благовремено препознавање потреба корисника и развио приступ заснован на активном досезању до корисника, у складу са принципом „не оставити никога иза себе” ЛНОБ из Агенде 2030.
- **Развијати услуге подршке за самосталан живот**, са посебним акцентом на персоналну асистенцију и становање уз подршку за особе са интелектуалним тешкоћама, ради њихове веће самосталности, укључености и достојанственог живота у заједници.
- **Пилотирати и развити услуге подршке породици деце са интелектуалним тешкоћама**, у циљу оснаживања породица, спречавања сагоревања чланова породице и смањења ризика од социјалне искључености.
- **Спровести систематско мапирање потреба корисника на територији Града Београда**, како би се створила поуздана основа за планирање, развој и одрживо унапређење услуга социјалне заштите, засновано на стварним потребама корисника.
- **Унапредити локални нормативни оквир у области социјалне заштите на територији града Београда**, имајући у виду да је управо локална легислатива основ за развој доступнијих, правичнијих и потребама корисника прилагођених услуга, као и за спровођење свих претходно наведених препорука.

